

ПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Жмайлов В.М., к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет;

Жмайлова О.Г., к.е.н., доцент

*Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської
справи Національного банку України»*

У статті розглядаються питання функціонування продовольчого ринку як елементу ринкової інфраструктури та засобу забезпечення розвитку сфери аграрного бізнесу.

The article deals with the functioning of the food market as an element of market infrastructure and means of ensuring the development of agribusiness.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки необхідною умовою забезпечення ефективної діяльності товаровиробників, що є суб'єктами аграрного ринку, є не тільки наукове супроводження процесу реалізації інноваційних техніко-технологічних рішень у виробничий процес, а також і формування для них раціональних та результативних моделей збуту. При цьому актуалізуються питання, пов'язані з комплексним розглядом виробничо-комерційної діяльності суб'єктів аграрного ринку в контексті ресурсного забезпечення їх діяльності та тенденцій розвитку маркетингової інфраструктури внутрішніх ринків сільськогосподарської продукції та продовольства. Це обумовлює необхідність обґрунтування та використання конкретних заходів в практичній діяльності суб'єктів агробізнесу до розв'язання проблеми ефективного функціонування продовольчого ринку за сучасних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вивчення проблем становлення та розвитку продовольчого ринку, системи економічних відносин між його учасниками вагомий внесок зробили багато вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: Ю.І. Данько, О.О. Красноручський, Х.З. Махмудов, Д.А. Міщенко, В.В. Писаренко, П.Т. Саблук, А.С. Савощенко, В. Соболев, О.М. Шпичак, Х. Зінгер, П. Розенштейн-Родан. У працях дослідників відображені сучасні тенденції, пов'язані з процесами функціонування ринку продовольства. Останнім часом зростає кількість публікацій з досліджуваної тематики. Але відсутність позитивної стабільної динаміки свідчить про потребу більш глибокого обґрунтування позицій розвитку продовольчого ринку як складової сфери аграрного бізнесу України. Тому дослідження зазначених проблем є актуальним на сучасному етапі економічного розвитку як з теоретичного, так і практичного погляду.

Постановка завдання. Мета статті – висвітлення теоретичних та практичних аспектів функціонування продовольчого ринку як елементу ринкової інфраструктури та засобу забезпечення розвитку аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення ефективного функціонування ринків продовольства та сільськогосподарської продукції є передумовою успішного забезпечення продовольчої безпеки держави. Сучасні умови функціонування та розвитку ринкових відносин в економіці держави вимагають застосування принципово нових комплексних підходів до структурної

перебудови економіки країни. Вони мають забезпечувати розв'язання проблем інфраструктури ринку, співвідношення між галузями інфраструктури та матеріального виробництва, їх пропорційного розвитку, а також створення умов для побудови та використання ефективних систем розподілу продукції на ринках товарів та послуг [1].

Недосконалість виробничо-комерційних відносин учасників ринкових процесів, низький рівень платоспроможності споживачів, недоліки в управлінні маркетингом підприємств, а також наслідки загальних кризових явищ в економіці зумовлюють достатньо повільні темпи становлення інфраструктурної складової ринків багатьох товарів та послуг, а також формування їх раціональної структури. Це стосується певною мірою і внутрішніх ринків продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції. При цьому зазначені ринки можна розглядати як виняток, адже вони є одними з найстаріших та найрозвинутіших вітчизняних ринків. Проте диспаритет інтересів, що існує на ньому, та існуюча недосконалість певних відносин між його учасниками зумовлюють необхідність опрацювання шляхів гармонізації процесів розподілу продукції на ньому та формування результатів діяльності його операторів.

Сучасний стан розвитку ринку агропродовольчої продукції в Україні можна розглядати як досить стабільний. Про це свідчить в цілому позитивна статистика обсягів виробництва основних видів продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, а також висока інвестиційна привабливість харчових і переробних галузей економіки.

Слід зазначити, що досить сприятлива ситуація на ринку продовольчих товарів зумовлена дією таких факторів як: невисока еластичність попиту, що зумовлює стабільність обсягів збуту продукції кінцевим споживачам; ринкові та споживчі характеристики об'єктів ринку продовольства, які відрізняються високим рівнем стандартизації товарних партій; конкурентна ситуація на ринках окремих видів продовольчих товарів, що є близькою до ринку чистої конкуренції або до олігополії; сформованість каналів розподілу продукції, які на продовольчому ринку є довшими за ті, що існують на інших ринках товарів і послуг; функціонування механізмів взаємного впливу ринку продовольства та суміжних товарних ринків. Проведене дослідження динаміки виробництва основних видів продукції та основних продовольчих товарів за п'ять років свідчать про наявність певного перекосу в розвитку переробних та харчових галузей. Зокрема, найбільшого розвитку протягом останніх років набуло виробництво жирних сирів, соняшникової олії та продукції з незбираного молока. При цьому обсяги переробки зерна, а також виробництво макаронних виробів, хліба та хлібобулочних виробів зазнали певного зниження [2].

Забезпечення ефективної роботи виробників продовольства та наближення продовольчої продукції до кінцевого споживача неможливе без побудови та використання дієздатних та раціональних, з позицій всіх учасників ринкових процесів, систем розподілу продукції. Функціонування системи розподілу продукції на ринку переважної більшості продовольчих товарів характеризується такими властивостями:

- 1) Розподіл товарів на ринку здійснюється переважно через посередницькі мережі по мірі подрібнення партій товарів, що є об'єктами конкретної опера-

ції купівлі-продажу, по мірі руху товару каналом розподілу.

2) Товаровиробники заохочують посередників до співпраці шляхом проведення політики надання суттєвих цінових знижок з метою забезпечення ритмічності свого виробництва та збільшення обсягів продукції, що виробляється. При цьому зменшується прибуток товаровиробника від реалізації кожної одиниці товару, проте зростає маса прибутку.

3) Певна частина товаровиробників розміщує свої інвестиційні ресурси у створенні власних систем розподілу продукції з метою максимізації прибутку шляхом отримання його в повному обсязі при реалізації продукції вроздріб кінцевим споживачам. При цьому підвищується рівень витрат, пов'язаний зі збутом продукції, а ефективність такого підходу у порівнянні з залученням посередників визначається умовами функціонування виробника.

4) Ринок продовольства, як будь-який ринок споживачів, характеризується більшою довжиною каналів розподілу у порівнянні з ринками сировинної продукції, товарів виробничо-технічного призначення.

5) Інфраструктурна складова системи розподілу продукції на вітчизняному продовольчому ринку вигідно відрізняє його від ринків інших товарів, проте її стан та рівень розвитку все ще залишає бажати на краще.

Зазначені властивості продовольчого ринку та результати проведених досліджень дозволяють виділити та структурувати основні проблеми його функціонування на сучасному етапі економічного розвитку:

1. Фактична відсутність інтеграційних зв'язків між сферами обігу на продовольчому ринку.

2. Диспаритет інтересів товаровиробників та суб'єктів сфери обігу на продовольчому ринку за умов функціонування існуючої структури ринку.

3. Недостатній розвиток інфраструктури продовольчого ринку.

4. Характер конкуренції на більшості продуктових ринків не сприяє гармонічному функціонуванню їх суб'єктів на всіх рівнях.

5. Зміна позиції суб'єкта ринку в структурі каналу розподілу продукції є фактично неможливою або визначається характеристиками та ефективністю разової операції з купівлі-продажу партії продукції.

6. Недосконалість систем державного регулювання продовольчого ринку, в яких переважає застосування нетарифних методів впливу на ринкові процеси.

Висновки. Таким чином, вирішення зазначених проблем можливе за умови створення системи і застосування певних заходів регулювання ринкових процесів. При цьому ефективне функціонування будь-якої системи неможливе без наявності раціонально побудованого та дієздатного механізму отримання фінансових результатів діяльності господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Красноручський О. Функціонування маркетингової інфраструктури внутрішніх ринків продовольства і сільськогосподарської продукції [Текст] /О.Красноручський //Зб.наук.праць молодих вчених ТНЕУ. Вип.9. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 31 – 35.

2. Міщенко Д.А. Аграрний маркетинг в системі управління діяльністю підприємства на вітчизняному продовольчому ринку [Текст] /Д.А. Міщенко // Агросвіт. – 2008. – № 13. – С. 27 – 30.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.